

57 ולפיכך סובר שיש לחייב את בעל הבהמה לשלם נזק שלם אף על נזקי
58 כח כחה. תיקו:
59 שנינו במשנה, היתה הבהמה מבעטת, או שהיו צרורות מנתין
60 מתחת רגליה ושברה את הכלים, משלם חצי נזק;
61 איבעיא להו, היכי קאמר – כיצד היא כוונת דברי המשנה, האם
62 כוונתה לומר שאם היתה הבהמה מבעטת בכלים והזיקה אותם
63 בביעושה בלא תזות צרורות, או שהתיה צרורות באוהיהו – על
64 ידי שהלכה כדרכה, בשני אופנים אלו משלם חצי נזק, באופן הראשון
65 משום נזקי קרן, שהרי בעיטה דבר משונה הוא בבהמה, ובאופן השני,
66 אף שדרכה הוא, כן הוא הדין בנוקי צרורות שאין משלם אלא חצי נזק,
67 ונמצא לפי זה שהמשנה כדעת רבנן, היא, הסוברים שעל נזקי צרורות
68 משלם חצי נזק, או דלמא – או שמא יש לבאר את המשנה באופן כזה,
69 היתה הבהמה מבעטת והזיקה בביעושה, או שהיתה מבעטת בקרקע
70 וניתנו צרורות מהמת הפיעוט והזיקו את הכלים, משלם חצי נזק,
71 ובשני האופנים החיוב הוא משום נזקי קרן, וניתן לדייק מכך, הא כי
72 אוהיהו – שאם התיה הבהמה צרורות כשהלכה כדרכה, משלם נזק
73 שלם, ומני סומכוס היא – ונמצא שמשנתנו סוברת כדעת סומכוס,
74 שעל נזקי צרורות רגילים יש לשלם נזק שלם.
75 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מן הסיפא של המשנה: תא שמע
76 מסיפא, שבה שנינו שאם דרסה הבהמה על הכלי ושברתו, ונפל
77 השבר על כלי אחר ושברו, הדין הוא שעל הכלי הראשון משלם נזק
78 שלם כדון נזקי רגל, ועל הכלי האחרון משלם חצי נזק כדון נזקי
79 צרורות. ואי משנתנו סוברת כסומכוס, מי אית ליה – האם הוא
80 סובר לדין תשלום חצי נזק על נזקי צרורות. ומאחר שהסיפא היא
81 כדעת חכמים, בהכרח יש להעמיד אף את הרישא בנוקי צרורות
82 רגילים, וכדעת חכמים.
83 וכי תימא שאף הסיפא של המשנה היא כדברי סומכוס, וכוונת
84 המשנה באומרה שעל הראשון משלם נזק שלם, אינה על הכלי
85 שדרסה עליו הבהמה ברגליה, אלא על הכלי הראשון להתנה –
86 שנשבר מחמת שברי הכלי שהתיה הבהמה ברגליה, ועל כך משלם
87 נזק שלם כסומכוס, וכוונת המשנה באומרה שעל הכלי השני משלם
88 חצי נזק, היינו הכלי השני להתנה – שנשבר מחמת השבר שניתן מן
89 הכלי הראשון, והטעם שמורה סומכוס בזה שמשלם רק חצי נזק, משום
90 דשאני ליה לסומכוס בין כח לבח כח – סומכוס מחלק בין נזק
91 שעושה הבהמה בכחה, שבוה הוא מחייב בתשלום נזק שלם, לבין נזק
92 הנעשה בכח כחה שאינו מחייב אלא בתשלום חצי הנזק, ומאחר
93 שהסיפא כסומכוס ניתן לבאר אף את הרישא בצרורות משונים דוקא,
94 כדבריו.
95 אמנם אי אפשר לומר כן, אלא הא דבעי רב אשי – שאם כן, ספק זה
96 שנסתפק בו רב אשי לעיל, האם בל כח לדעת סומכוס בבח דמי
97 ומשלם נזק שלם, או לאו בבח דמי ואינו משלם אלא חצי נזק,
98 תפשוט ליה דלאו בבח דמי – היה לו לרב אשי לפשוט מן הסיפא
99 של המשנה, שממנה מוכח שעל הכלי השני שנשבר בכח כחה של
100 הבהמה מורה סומכוס שאינו משלם אלא חצי נזק.
101 דוחה הגמרא, שלא ניתן לפשוט מכך את ספיקו של רב אשי, מאחר
102 שרב אשי פרקנו מוקין לה – רב אשי מעמיד את כל המשנה כדעת
103 חכמים, ובעי לה הכי – והסתפק בהבנת דברי המשנה באופן אחר,
104 האם יש לבאר את המשנה כך, היתה הבהמה מבעטת והזיקה
105 בביעושה, או שהתיה צרורות באוהיהו – בהליכתה כדרכה,
106 משלם חצי נזק, וניתן לדייק מכך, תא מהמת פיעוט – שאם התיה
107 צרורות שלא בדרך הילוכה, אלא על ידי שבעטה ברגליה בקרקע
108 ניתנו צרורות ושברו הכלים, אינו משלם אלא רביעי נזק, מאחר
109 שצרורות משונים הם, ויש דין שני בצרורות לשלם רביעי נזק, או
110 דלמא – או שיש לפרש כך, היתה הבהמה מבעטת והזיקה בביעושה,
111 או שהתיה צרורות מהמת פיעוט משלם חצי נזק, ואין דין שני
112 לצרורות לשלם רביעי נזק. תיקו:

1 ובהא קמיפלגי, מר – רמי בר יחזקאל קבר יש דין העדאה לצרורות
2 לשלם נזק שלם, ומר – רב קבר אין דין העדאה לצרורות, ואינו
3 משלם אלא חצי נזק.
4 דוחה הגמרא: לא, יתכן שנחלקו פחד וימנא – שלא הזיקו באופן זה
5 אלא פעם אחת, ובפלוגתא דסומכוס ורבנן קמיפלגי – ונחלקו
6 במחלוקת סומכוס וחכמים בדין נזקי צרורות, האם משלם נזק שלם או
7 חצי נזק בלבד.
8 מקשה הגמרא: והא משונה הוא שיכניס התרנגול ראשו לתוך כלי
9 ויצעק בקול, ואף לדעת סומכוס אין צריך לשלם אלא חצי נזק כדון
10 נזקי קרן, ומדוע חייב רמי בר יחזקאל את בעל התרנגול לשלם נזק
11 שלם.
12 מתרצת הגמרא: דאית ביה פירי – הברייתא עוסקת באופן שהיו
13 זרעים בתוך הכלי, שדרך התרנגול להכניס את ראשו לכלי כדי
14 לאכלם, ולאחר שמכניס ראשו דרכו לצעוק שם בקול, ואין זה משונה.
15 ספק בדיני צרורות: בעי רב אשי, יש דין שני לצרורות לשלם רביעי
16 נזק, או אין דין שני לצרורות לשלם רביעי נזק. דהיינו, יש להסתפק
17 לדעת חכמים הסוברים שכאשר התיה הבהמה צרורות כדרכה משלם
18 בעליה חצי נזק, מה יהא הדין כאשר התיה הצרורות בשניו, כגון
19 שבעטה בקרקע ומחמת כך ניתנו צרורות, האם גם באופן כזה עליו
20 לשלם חצי נזק, או שדי בתשלום רבע הנזק.
21 צדי הספק: האם יש לדון את הבהמה המתיה צרורות כדרכה
22 כמועדת לנזק זה, ומאחר שעל העדאתה משלמים הבעלים חצי נזק,
23 יש לומר שאם התיה בשניו ואינה מועדת לכך אינו משלם אלא רבע
24 נזק, כדון שור תם המשלם מחצית מחיובו של שור המועד, או שאין
25 לומר דין תמות והעדאה לענין צרורות, מאחר שלא מצינו תם המשלם
26 פחות ממחצית הנזק.
27 הגמרא מנסה לפשוט ספק זה מדברי רבא: תפשוט ליה מדרבא, דבעי
28 רבא (לעיל יח). יש דין העדאה לצרורות לשלם נזק שלם אחר שלם
29 פעמים, או שאין דין העדאה לצרורות, מכלל – ויש ללמוד מתוך
30 דבריו, שסובר דאין שני לצרורות לשלם רביעי נזק, שאילו היה סובר
31 שעל צרורות משונים יש לשלם בפעם הראשונה רבע נזק, כיצד יתכן
32 לומר שלאחר שהועדה הבהמה בכך שלם פעמים ישלם נזק שלם,
33 הלא מאחר שהתם משלם רבע נזק על המועד לשלם חצי נזק.
34 ובהכרח, שלדעת רבא דין תשלום חצי נזק של צרורות שמתיה
35 הבהמה כדרכה הוא מדין תמות ולא מדין העדאה, ולפיכך נסתפק
36 שמא לאחר שהועדה להזיק שלם פעמים בצרורות עליו לשלם נזק
37 שלם.
38 דוחה רב אשי: דלמא רבא אמר תמיצי לומר קאמר – יתכן שרבא
39 הסתפק האם יש העדאה לצרורות בדרך אם תרצה לומר, דהיינו,
40 שהסתפק בין לענין שינוי בצרורות ובין לענין העדאה בצרורות,
41 ולפיכך אמר שאם תמיצי לומר שאין דין שני בצרורות לרבע נזק,
42 ונמצא שחצי נזק צרורות הוא מדין תמות, אזי יש מקום להסתפק האם
43 לאחר שהתיה הבהמה שלם פעמים יש דין העדאה לצרורות לשלם
44 נזק שלם, או אין דין העדאה ולעולם אינו משלם אלא חצי נזק. תיקו.
45 ספק נוסף בדין צרורות: בעי רב אשי, בל כח לבח כח – סומכוס בבח דמי
46 או לא. דהיינו, בהמה שהזיקה בכח כחה, כגון, שהתיה צרורות על
47 כלי ונשבר, וניתן שבר מן הכלי על כלי אחר ושברו. האם לדעת
48 סומכוס יש לדון כאילו הזיקה הבהמה את הכלי השני בכחה ממש,
49 וכשם שלשיתו יש לשלם על נזקי צרורות נזק שלם, כך יסבור אף
50 לגבי נזק זה, או שמורה סומכוס שבאופן כזה אינו משלם אלא חצי נזק
51 בלבד.
52 צדי הספק: מי נמיר הלכה ומוקין לה בבח כח – האם קיבל סומכוס
53 מרביתו שישנה הלכה למשה מסיני שעל נזקי צרורות משלמים חצי
54 נזק, אלא שסובר שיש להעמיד הלכה זו רק באופן שהזיקה הבהמה
55 בכח כחה, אך כשהזיקה בכחה ממשלם נזק שלם, או דלמא לא נמיר
56 הלכה כלל – או שמא לא קיבל סומכוס כלל הלכה זו מרביתו.

ספק נוסף בידינו צרורות: **כֵּצֵי מִינִיה רַבִּי אֲבָא בַר מִמְל מַרְבִּי אִמִּי, וְאִמְרֵי לָהּ** – ויש אומרים ששאל ספק זה מַרְבִּי חִיָּיא בַר אֲבָא, הִיתָה הבהמה מְהֻלֶּכֶת בְּמָקוֹם שִׁישׁ בּו צרורות רבים, שֶׁאִי אִפְשָׁר לָהּ לִילֵךְ כִּדְרָכָה אֵלָּא אִם בֵּין מְנַתֹּת צרורות, אָךְ לֹא הִלְכָה כִּדְרָכָה אֵלָּא שִׁינֶתָּה וּבִעָטָה בִּקְרַקֵּעַ, וְהִתִּיּוּהָ צרורות וְהִיָּקָהָ אֶת הַכֵּלִים, מָהוּ – כִּיצַד יִשׁ לְדוֹן נֹקָה זֶה, הָאֵם כִּדִּין צרורות רגילים, או כִּדִּין צרורות על ידי שינוי.

צדדי הספק: **כִּיּוֹן דְּאִי אִפְשָׁר לָהּ לִילֵךְ כִּדְרָכָה בְּלֹא הִתִּיּוּהָ, אִוְרְחִיהָ הוּא** להתיי צרורות, ולפיכך אף כשבעטה יש לִדוֹן אֶת הַנּוֹק כְּנוֹקִי צרורות רגילים, או **דְּלִמָּא הִשְׁתָּא מִיָּהּ מַחֲמַת כִּיעוּט קְמַנְתָּהּ צִרְרוּת** – או שמא יש לומר, שמאחר ועתה לא הִלְכָה כִּדְרָכָה אֵלָּא בעטה והתייזה, יש לִדוֹן הַנּוֹק כְּצִרְרוּת על ידי שינוי. תִּיקוּ:

ספיקות נוספים בידינו צרורות: **כֵּצֵא מִינִיה רַבִּי יְרֵמְיָה מַרְבִּי יוֹרָא, הִיתָה הבהמה מְהֻלֶּכֶת בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, (וּבִעָטָה) וְהִתִּיּוּהָ צרורות, וְהִיָּקָהָ כֵּלִים שֶׁהִיוּ מוֹנֵחִים בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, מָהוּ** – הָאֵם יִשׁ לַחֲיִיב אֶת בַּעַל הַבהמה בְּנוֹק זֶה, או לֹא.

צדדי הספק: **לְכִיּוֹן מַדְמִינֵן לִיה וְחִיִּיבָתָּ** – הָאֵם יִשׁ לַדְמוּת אֶת דִּין נֹקִי צרורות לִדִּין נֹקִי קָרָן, מאחר שזינן שוה לענין תשלום חצי נוק, ולפיכך, כֵּשׁ שָׁקֵן שֶׁהִיָּקָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים חֲיִיבָתָּ, אִף בְּנוֹקִי צרורות הָדִין כֵּן, או **דְּלִמָּא תוֹלְדָה דְּרָגֵל הוּא וּפְטוּרָה** – או שמא יש לומר, שמאחר וצרורות תולדת רגל הם, שהרי הבהמה מתיזה אותם כשהולכת כִּדְרָכָה, לִפְיָכך יִשׁ לַהֲשוּתָם לִדִּין נֹקִי רָגֵל, שֶׁאִינָה חֲיִיבָתָּ אֵלָּא בְּרִשּׁוֹת הַנִּיּוֹק בַּלְבָּד.

אִמְרֵי לִיה רַבִּי יוֹרָא לְרַבִּי יְרֵמְיָה, מִסְתַּבְּרָא תוֹלְדָה דְּרָגֵל הוּא – מִסְתַּבְּרָא לומר שמאחר ותולדת רגל הם, יִשׁ לַפּוֹטֵרִם בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.

לאחר שנתבאר שיש לפטור נוקי צרורות בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, שֶׁאֵל רַבִּי יְרֵמְיָה לְרַבִּי זִירָא שֶׁאֵלָּה נוספת: הִתִּיּוּהָ הבהמה צרורות בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְהִיָּקָהָ בְּרִשּׁוֹת הַתִּיּוֹד – בַּחֲצֵה הַנִּיּוֹק, שִׁנִּיתוּ הַצִּרְרוּת לַמְרוּחִיק עַד לְרִשּׁוֹת הַנִּיּוֹק וְשִׁבְרוּ כֵּלִים שֶׁהִיוּ מוֹנֵחִים שֶׁם, מָהוּ – מֵה הָדִין בְּאֹפֶן כֹּזֵה, הָאֵם יִשׁ לְדוֹן לִפִּי הַמָּקוֹם שֶׁבוּ הִתִּיּוּהָ הבהמה אֶת הַצִּרְרוּת וּפְטוּרָה, או שִׁישׁ לְדוֹן לִפִּי הַמָּקוֹם שֶׁבוּ אִירַע הַנּוֹק בְּפוֹעַל וְחֲיִיבָתָּ.

אִמְרֵי לִיה רַבִּי יוֹרָא, מֵאֲחַר שֶׁעֲקִירָה אִין כָּאן, הָאֵם נִיתַן לומר שֶׁהִנָּחָה יֵשׁ כָּאן. כלומר, מאחר שלא ניתן לַחֲיִיב עַל עֲקִירַת הַצִּרְרוּת מִרִּשּׁוֹת הָרִבִּים, אִי אִפְשָׁר לַחֲיִיב אִף כֹּאשֶׁר הִנָּחַת הִיתָה בְּרִשּׁוֹת הַנִּיּוֹק.

רַבִּי יְרֵמְיָה מִקְשָׁה עַל דְּבָרֵי רַבִּי יוֹרָא: **אִיתִיבִיהּ, שִׁנִּינוּ בְּבִרְיִיתָא, שֶׁאֵם הִיתָה הבהמה מְהֻלֶּכֶת בְּרָדֵף וְהִתִּיּוּהָ צרורות והִיָּקָהָ, בֵּין בְּרִשּׁוֹת הַתִּיּוֹד בֵּין בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, תִּיָּב בַּעֲלִיהָ בְּתִשְׁלוֹם חֲצִי הַנּוֹק.**

מִבְרַת הַגְּמָרָא, מֵאִי לֹא – הָאֵם אִין כּוֹנֵת בְּבִרְיִיתָא, שֶׁהִתִּיּוּהָ הבהמה צרורות בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְהִיָּקָהָ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים – שֶׁאִף הַנּוֹק בְּפוֹעַל הִיָּה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וּמִכָּל מָקוֹם חֲיִיב לְשֹׁלֵם חֲצִי נֹקָה, וִישׁ לַהֲכִיחַ מִבְּרִייתָא זֶה שֶׁחֲיִיב עַל נֹקִי צרורות בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.

מִשִּׁיב רַבִּי יוֹרָא, לֹא – אִין בְּרִייתָא עוֹסֶקֶת בְּאֹפֶן זֶה, אֵלָּא כִּשֶׁהִתִּיּוּהָ צרורות בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְהִיָּקָהָ בְּרִשּׁוֹת הַתִּיּוֹד – שִׁנִּינוּ הַצִּרְרוּת עַד לְרִשּׁוֹת הַתִּיּוֹד וְהִיָּקוּ שֶׁם, וּלְפִיכָך חֲיִיבִים הַבַּעֲלִים בְּתִשְׁלוֹם חֲצִי הַנּוֹק, אִךְ כִּשְׁהִיָּקוּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים פְּטוּר לַגְּמָרִי.

שֶׁב רַבִּי יְרֵמְיָה וְהַקְשָׁה לְרַבִּי יוֹרָא, וְהִתְאֲמַרְתָּ שֶׁמֵּאֲחַר וְעֲקִירָה אִין כָּאן וְכִי הִנָּחָה יֵשׁ כָּאן, דִּהִינּוּ, שֶׁאִף בְּאֹפֶן שֶׁהִתִּיּוּהָ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְהִיָּקָהָ בְּרִשּׁוֹת הַתִּיּוֹד פְּטוּרִים הַבַּעֲלִים מִתִּשְׁלוֹם.

אִמְרֵי לִיה רַבִּי יוֹרָא, תִּרְרִי בִי – חֲזוֹרִנִּי בִי מִדִּין זֶה, וְסוֹבֵר אֲנִי שֶׁאִין לַפְטוֹר אֶת בַּעַל הַבהמה אֵלָּא בְּאֹפֶן שֶׁהִיָּה הַנּוֹק בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, אִךְ אִם הִתִּיּוּהָ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְהִיָּקָהָ בְּרִשּׁוֹת הַתִּיּוֹד, חֲיִיב.

רַבִּי יְרֵמְיָה מִקְשָׁה קוּשִׁיא נוספת עַל דְּבָרֵי רַבִּי יוֹרָא: **אִיתִיבִיהּ, שִׁנִּינוּ בַּמִּשְׁנָה, שֶׁאֵם דְּרָסָה בַּהֲמָה עַל הַכֵּלִי וְשִׁבְרָתָהּ, וְנִפְל הַשִּׁבְרָה עַל כֵּלִי אַחֵר וְשִׁבְרָהּ, הָדִין הוּא שֶׁעַל הַכֵּלִי הָרִאשׁוֹן מְשַׁלֵּם נֹקָה כִּדִּין נֹקִי רָגֵל, וְעַל הַכֵּלִי הַאֲחֵרִים מְשַׁלֵּם חֲצִי נֹקָה כִּדִּין נֹקִי צרורות.**

וְתִנִּי עֲלֵה בְּבִרְיִיתָא, כִּפְחָ דְּבָרִים אֲמִירוֹם שִׁמְשֵׁלֵם עַל הַכֵּלִי הָרִאשׁוֹן נֹקָה שֶׁלֵם וְעַל הָאֲחֵרוֹן חֲצִי נֹקָה, כִּשְׁהִיָּקָה הבהמה בְּרִשּׁוֹת הַנִּיּוֹק, אִמְרֵי לַגְּמָרִי, שֶׁהָרִי נֹקִי רָגֵל מִמֶּשׁ הוּא וְרָגֵל פְּטוּרָה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְעַל הַכֵּלִי הַאֲחֵרוֹן שֶׁנִּשְׁבַּר עַל יְדֵי צרורות חֲיִיבָתָּ חֲצִי נֹקָה.

מִבְרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי לֹא שֶׁהִתִּיּוּהָ הבהמה צרורות בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְהִיָּקָהָ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וּמִכָּל מָקוֹם חֲיִיבָתָּ, וִישׁ לַהֲכִיחַ מִבְּרִייתָא זֶה שֶׁחֲיִיב עַל נֹקִי צרורות אִף כִּשֶׁנִּעֲשֶׂה בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים.

מִשִּׁיב רַבִּי יוֹרָא, לֹא, אֵלָּא כִּשֶׁהִתִּיּוּהָ צרורות בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְהִיָּקָהָ בְּרִשּׁוֹת הַתִּיּוֹד – שִׁנִּינוּ הַצִּרְרוּת עַד לְרִשּׁוֹת הַתִּיּוֹד וְהִיָּקוּ שֶׁם, אִךְ כִּשְׁהִיָּקוּ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים פְּטוּר לַגְּמָרִי.

שֶׁב רַבִּי יְרֵמְיָה וְהַקְשָׁה לְרַבִּי יוֹרָא, וְהִתְאֲמַרְתָּ שֶׁמֵּאֲחַר וְעֲקִירָה אִין כָּאן וְכִי הִנָּחָה יֵשׁ כָּאן, דִּהִינּוּ, שֶׁאִף בְּאֹפֶן שֶׁהִתִּיּוּהָ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְהִיָּקָהָ בְּרִשּׁוֹת הַתִּיּוֹד פְּטוּרִים הַבַּעֲלִים מִתִּשְׁלוֹם.

אִמְרֵי לִיה רַבִּי יוֹרָא, תִּרְרִי בִי – חֲזוֹרִנִּי בִי מִדִּין זֶה, וְסוֹבֵר אֲנִי שֶׁאִין לַפְטוֹר אֶת בַּעַל הַבהמה אֵלָּא בְּאֹפֶן שֶׁהִיָּה הַנּוֹק בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, אִךְ אִם הִתִּיּוּהָ בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים וְהִיָּקָהָ בְּרִשּׁוֹת הַתִּיּוֹד, חֲיִיב.

רַבִּי יְרֵמְיָה מִקְשָׁה קוּשִׁיא נוספת עַל דְּבָרֵי רַבִּי יוֹרָא: **אִתִּיבִי** – הָאֵם יִתְכַן לומר כֵּן, שֶׁאִין לַחֲיִיב עַל נֹקִי צרורות בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים,

בבא קמא דף יט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קמג

לכשכש באמתה כאשר יצרה תקיף בקרבה, א' דלמא – או שיש לומר
שאינ לדמות נזק זה לקרן, מאחר ששור הנוגח בקרן פונתו היא
לתקיף, אבל הא – בהמה המכשכשת באמתה אין פונתה לתקיף,
לכשכש במשנה, תתרגמולין מועדין לחלף בדרךן ולשפר וכו', היה
דליל ו- חפץ כלשהו קשור ברגליו, או שהיה מהדס ומשבר את
הכלים, משלם חצי נזק;
מתחילה סברה הגמרא, שכונת המשנה היא שאם היה דליל קשור
ברגל התרגמול, והיה התרגמול מוליכו ברשות הרבים ממקום למקום,
ונתקל אדם בדליל זה וניזוק, יש בזה חיוב תשלומים משום נזק בור.
ועל כך מביאה הגמרא: אמר רב הונא, לא שנו – שאין חיוב לשלם
אלא חצי נזק בלבד, אלא באופן שנקשר הדליל מאליו ברגל
התרגמול, אבל אם קשרו אדם, חייב הקושר בתשלום הנזק במלואו,
כדין החופר בור ברשות הרבים, שעליו לשלם את כל הנזק שנגרם
מבור.
מבררת הגמרא: באופן שנקשר הדליל מאליו ברגל התרגמול, מאן
חייב בתשלום חצי הנזק, אילימא שבעל הדליל הוא החייב, על אף
שנקשר הדליל מאיליו ברגל התרגמול, לא יתכן לומר כן, דחייב דמי
– יש לברר באיזה אופן שמר על הדליל שברשותו, א' דאצנעיה – אם
הצניעו במקום המשתמר, ואף על פי כן נטלו התרגמול, אם כן אנוס
הוא בנזק זה, ואין מוטל עליו לשלם מאומה, וא' לא אצנעיה – ואם
לא הצניעו במקום המשתמר, אם כן פושע הוא, ועליו לשלם את
מלוא הנזק, שהרי בורו הוא שהזיק, ומדוע מבואר במשנה שאינו
משלם אלא חצי נזק.
אלא בהכרח צריך לומר, שהחייב בתשלום הוא בעל התרגמול, שהרי
התרגמול שלו הוא זה שיצר את התקלה. אך גם על כך יש להקשות,
מאי שנוא פוליה נזק דלא משלם, משום דכתיב (שמות כא לג) כי
יפתח איש בור, ודרש חכמים (להלן נא). איש בור ולא שור בור,
שחייב אדם רק על נזקי בור שחפר הוא עצמו, ולא על נזקי בור שחפר
שורו, ולפיכך אין לחייב את הבעלים לשלם את מלוא הנזק על נזקי
הבור שיצר התרגמול, ואם כן חצי נזק נמי לא ישלם, שהרי יש לדרוש
אף לגבי זה איש בור ולא שור בור.
ומחמת קושיות אלו, הותרת בה הגמרא ממה שסברה בתחילה,
ומבארת שאין כונת המשנה שנתקל אדם בדליל והחייב הוא משום
בור, אלא מתניתין בראיה אדוניה – המשנה עוסקת באופן שזרק
התרגמול את הדליל ושבר בזריקתו כלים, שבאופן זה יש לחייב את
בעל התרגמול בתשלום חצי הנזק מדין צרורות, וכי אתמר דרב הונא
בעלמא אתמר – ודברי רב הונא לא על משנתו נאמרו, אלא כדין
בפני עצמו. תרגמול שהיה קשור ברגלו דליל הפך ונתקל בו אדם
וניזוק, מה דינו, אמר רב הונא, אם נקשר הדליל מאליו ברגל
התרגמול פטור בעליו מלשלם, משום איש בור ולא שור בור, אך אם
קשרו אדם ברגל התרגמול, חייב הקושר בתשלום מלוא הנזק, שהרי
בורו הוא שהזיק.
מקשה הגמרא, משום מאי חייב – מדוע יש לחייב את הקושר משום
בור, הרי לא הוזהר בדליל במקום שבו קשרו, אלא התרגמול נטלו
למקום אחר והזיק שם, ואין זה דומה לבור רגיל שחייבה התורה
שבמקום שבו כרה הבור שם אירע הנזק.
מתרצת הגמרא, אמר רב הונא בר מנחם, יש לחייב הקושר אף באופן
כזה משום בורו המתגלגל ברגליו אדם וברגליו בהמה. שהרי שנינו
לעיל (ו) שיש לחייב את המניח תקלה ברשות הרבים משום נזקי בור,
אף באופן שלא הזיק הבור במקום שבו הניחו, אלא נתגלגל למקום
אחר ברגליו אדם או בהמה והזיק שם;
נתבאר בתחילת הפרק, שפרק זה מבאר את חמשת סוגי המזויקים
שנוכרו בדברי המשנה לעיל (טו) שהינם מועדים לשלם נזק שלם: שן,
רגל, קרן לאחר שנגח של פעמים, קרן ברשות הניזק לדעת רבי
טרפון, ואדם המזויק. משנה זו מבארת את דיני השן.

והאמר רבי יוחנן (להלן כו) אין דין תשלום חצי נזק חלוק לא
לרשות היחיד ולא לרשות הרבים, דהיינו, שבמקום שישנו חיוב
לשלם חצי נזק, חייב בין ברשות היחיד ובין ברשות הרבים, ויש להוכיח
מדבריו שחייב אף על נזקי צרורות ברשות הרבים.
מבררת הגמרא, מאי לא – האם אין כונת רבי יוחנן לומר שחייב אף
באופן שהתקלה הבהמה צרורות ברשות הרבים והזיקה ברשות
הרבים, ושלא כדברי רבי זירא.
משיב רבי זירא, לא, אין רבי יוחנן מחייב אלא כשהתקלה צרורות
ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד – שניתנו הצרורות עד לרשות
היחיד והזיקו שם, ולפיכך חייבים הבעלים בתשלום חצי הנזק, אך
כשהזיקו ברשות הרבים פטור אמרי.
שב רבי ירמיה והקשה לרבי זירא, והאמרתי שמאחר ועקירה אין פאן
וכי הנהה יש פאן, דהיינו, שאף באופן שהתקלה ברשות הרבים והזיקה
ברשות היחיד פטורים הבעלים מתשלום.
אמר ליה רבי זירא, תדרי בי – חורני בי מדין זה, וסובר אני שאין
לפטור את בעל הבהמה אלא באופן שהיה הנזק עצמו ברשות הרבים,
אך אם התקלה ברשות הרבים והזיקה ברשות היחיד, חייב.
תירוץ נוסף על הקושיא מדברי רבי יוחנן: ואיכעית אימא, בי אמר
רבי יוחנן אפרן – שלא אמר רבי יוחנן שאין חצי נזק חלוק בין ברשות
היחיד ובין ברשות הרבים, אלא לענין תשלום חצי נזק על נזקי קרן, אך
לענין חצי נזק צרורות אף הוא מודה שפטור ברשות הרבים.
ספק בדין נזקי בהמה: יתיב – יושבים היו רבי יהודה נשיאה ורבי
אישעיא, אפרקא – בכניסת ביתו דרבי יהודה נשיאה, נפק מילתא
מביניהו – יצא דבר מביניהם, דהיינו, ששאל אחד מהם לחבירו,
בהמה שבשפשה – טילטלה וניערהו בנזקה ברשות הרבים, ושיברה
את הכלים, מהו – האם חייב בעל הבהמה בתשלום הנזק או לא.
צדדי הספק: האם דרך הבהמה לעשות כן, ולפיכך יש לפטור את
בעליה כדין נזקי רגל ברשות הרבים, או שאין דרכה לעשות כן,
ותולדת קרן הוא, ויש לחייב על כך אף ברשות הרבים.
אמר ליה אידך – ענה לו חבירו, וכי יאחזנה בנזקה וילך – וכי מחויב
בעל הבהמה לאחוז בנזק בהמתו כשהולך עמה ברשות הרבים, ודאי
אין הדבר כן, ומאחר שאינו מחויב לשומרה בזה, יש לפטורו אם
הזיקה.
חזר השואל והקשה, אי חבי שיש לפטור הבעלים משום שאינו מחויב
לאחוז בנזקה, קרן נמי נימא – אף לגבי נזקי קרן ברשות הרבים יש
לומר כן, וכי יאחזנה בקרן וילך – האם חייב אדם לאחוז בקרן בהמתו
כשהולך עמה ברשות הרבים, ודאי שלא, ואם כן יש לפטור אף על נזקי
קרן ברשות הרבים, והלא אין הדין כן.
השיב לו רעהו, חבי השתא – כיצד הן מדמה נזקי קרן לכשכוש בנזק,
הרי קרן לאו אורחיה – אין דרך בהמה ליגח בקרניה, הא אורחיה –
אבל דרכה לכשכש בנזקה, ולפיכך יש לדון נזק זה כתולדת הרגל
שפטורה ברשות הרבים.
מקשה הגמרא, וכי מאחר דאורחיה לכשכש בנזקה, מאי מפעיא ליה
– אם כן במה נסתפק השואל, הרי ודאי תולדת רגל היא ופטורה
ברשות הרבים.
מתרצת הגמרא, בשבשש יתיא מפעיא ליה – אכן לא הסתפק השואל
אלא לגבי כשכוש מרובה מן הרגיל, שבוה יש לדון אם משונה הוא
ותולדת קרן וחייב ברשות הרבים, או שדרכה בכך ותולדת רגל הוא
ופטור ברשות הרבים.
ספק נוסף: פני רב עינא, בשבשש הבהמה באמתה – בגיד שלה,
והזיקה כלים ברשות הרבים, מהו – האם יש לחייב את הבעלים בנזק
זה.
צדדי הספק: מי אמרינן מדי דתה אפרן – האם יש לדון נזק זה כדין
נזקי קרן החייבים ברשות הרבים, והטעם לדמותו להם, מאחר שקרן
לא יצרך תקיף ליה – וכי אין הבהמה נוגחת בקרניה אלא משום
שיצרה תקיף בקרבה, חבא נמי לא שנוא – אף זה כן, שדרך הבהמה

משנה

כיצד השן מועדת – לאיזה ענין נידונית השן כמועדת, **לֹאכּוֹל אֶת הָרָאוּי לָהּ** – שאם אכלה דבר הראוי לה לאכילה, מועדת היא לשלם נזק שלם.

הַהֶמְהָ מוּעֵדֶת לֹאכּוֹל פִּירוֹת וִירְקוֹת – שאם אכלה פירות וירקות, שהם דברים הראויים לה, הרי היא מועדת לשלם נזק שלם.

אבל אם אָכְלָה הבהמה כִּסּוֹת אוֹ פְּלִים מְשֻׁלֵּם בעליה חֲצִי נֹזֶק, מאחר שבדברים אלו אינם ראויים לה, ודבר משונה הוא ותולדת קרן. **בְּמֶה דְּבָרִים אֲמִוּוִים** שאם אכלה הבהמה דבר הראוי לה משלם בעליה נזק שלם, שכאכלה בְּרָשׁוֹת הַנִּיזָק, אֲכָל אם אכלה בְּרָשׁוֹת הַרְבִּיבִים, פְּטוּר הבעלים מלשלם את הנזק.

וְאִף שֶׁפְּטוּר הוּא מִתְשׁוּלֹם הַנֹּזֶק, מכל מקום **אִם נִהְיִית הבהמה באכילה זו, מְשֻׁלֵּמֶת עַל מֶה שֶׁנִּהְיִית.**

כִּיצַד מְשֻׁלֵּמֶת מֶה שֶׁנִּהְיִית, כלומר, איזה מקום נידון כרשות הרבים שאם אכלה שם אינה משלמת אלא מה שנהנית, **אֲכָלָה מִתּוֹךְ הַרְחֵבָה** [– מקום שבו היו שווקי העיר], **מְשֻׁלֵּמֶת מֶה שֶׁנִּהְיִית,** כדן שן ברשות הרבים, אך אם אכלה **מִצַּדֵּי הַרְחֵבָה, מְשֻׁלֵּמֶת מֶה שֶׁהוֹיָקָה,** שדבר משונה הוא, ותולדת קרן. וכן אם אכלה **מִפְּתַח הַחֲנוּת מְשֻׁלֵּמֶת מֶה שֶׁנִּהְיִית** כדן שן ברשות הרבים, אך אם אכלה **מִתּוֹךְ הַחֲנוּת מְשֻׁלֵּמֶת מֶה שֶׁהוֹיָקָה** כדן קרן:

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דברי המשנה 'השן מועדת לאכול את הראוי לה': **תָּנוּ רַבָּנָן, הִשָּׁן מוּעֵדֶת לֹאכּוֹל אֶת הָרָאוּי לָהּ, כִּיצַד, בְּהֶמָּה שֶׁנִּכְנְסָה לְחֶצֶר הַנִּיזָק וְאֲכָלָה אוֹכְלִין** I–מאכלים הראויין לה – שדרכה לאוכל, **וְשִׁנָּתָהּ מִשְׁקִין הָרָאוּיין לָהּ, מְשֻׁלֵּם** בעל הבהמה **נֹזֶק שְׁלָם.** וכן הוא הדין בתנין שֶׁנִּכְנְסָה לְחֶצֶר הַנִּיזָק, **וְטִרְפָּה בְּהֶמָּה וְאֲכָלָה בָּשָׂר, מְשֻׁלֵּם** בעל החיה **נֹזֶק שְׁלָם,** שכן דרך החיה לטרוף בהמות ולאכול בשר.

וכן הוא הדין בַּפֶּרָה שֶׁאֲכָלָה בַּחֲצֵר הַנִּיזָק שְׁעוּרִין שהם מאכל חמור, וְחִמּוּר שֶׁאֲכָל בְּרִשְׁטִין שהם מאכל פרה, **וְכָלֵב שְׁלִיקָן אֶת הַשֶּׁמֶן, וְחִזִּיר שֶׁאֲכָל חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר,** בכל אופנים אלו מְשֻׁלֵּמִין הבעלים **נֹזֶק שְׁלָם** מדיון שן, ואף על פי שאין דרכם במאכלים אלו, מכל מקום מאחר שבשעת הדחק כאשר אין להם דבר מאכל אחר אוכלים מאילו, יש לדון מאכלים אלו כראויים להם, ולפיכך, אף אם אכלום שלא בשעת הדחק חייבים הבעלים לשלם נזק שלם מדיון שן.

הגמרא מבארת אופנים נוספים של אכילה על ידי הדחק: **אִמֹר רַב**

פָּפָא, הִשְׁתָּא דְאִמְרַת דְּכָל מִיּוֹ דְלֵאוֹ אוֹרְחִיהּ – שכל דבר שאין דרך בעל חיים זה לאכול באופן רגיל, **וְאֲכָלָה לִיה עַל יְדֵי הַדְּחָק** – אך בשעת הדחק כשאין לו דבר מאכל אחר דרכו לאכול ממנו, **שְׁמִיהּ אֲכָלָה** אפילו כשאכלו שלא בשעת הדחק, וחייב בעליו משום שן, **לְפִיכָךְ הָאִי שׁוֹנְרָא** – חתול **דְּאֲכָל תַּמְרֵי** – תמרים, **וְחִמְרָא** – חמור **דְּאֲכָל בִּנְיִיתָא** – דג, **מְשֻׁלֵּם** הבעלים **נֹזֶק שְׁלָם,** שכן דרכם לאכול דברים אלו בשעת הדחק.

הָהוּא תַמְרָא דְאֲכָל נֶהְמָא – שאכל לחם שהיה מונח בסל, **וּפְלִסְתִּיה לְסִלָּא** – ולעס אף את הסל שבו היה מונח הלחם, **תְּיִיבִיה רַב יְהוּדָה** לבעל החמור **לְשִׁלֵּם נֹזֶק שְׁלָם אֲנֶהְמָא** – על אכילת הלחם, כדן שן, **וְאִפְסָא** – ועל לעיסת הסל חייבו בתשלום **חֲצִי נֹזֶק** כדן קרן, שהרי אין דרך חמור בלעיסת סלים, ומשונה הוא.

מקשה הגמרא: **וְאִמֹר** – מדוע חייבו רק חצי נזק על לעיסת הסל, הרי **כִּיּוֹן דְאוֹרְחִיהּ לְמִיכָל נֶהְמָא** – מאחר שדרכו של חמור לאכול לחם, **אוֹרְחִיהּ נְמִי לְפִלּוּסֵי סִלָּא** – דרכו גם כן ללעוס את הסל יחד עם הלחם ואין זה שינוי. ומתרת, **דְּאֲכָל וְהָדָר פְּלִים** – במעשה זה אכל החמור תחילה את הלחם, ורק לאחר מכן לעס את הסל, ודבר זה אין דרכו לעשות ומשונה הוא, ולפיכך חייבו רב יהודה חצי נזק משום קרן. שבה הגמרא ומקשה: **וְפִת אוֹרְחִיהּ הוּא** – וכי דרכו של חמור לאכול לחם, **וּרְמִינְהוּ** – והרי יש להקשות על כך מדברי הברייתא, שבה נאמר, **שֶׁאִם אֲכָלָה פִת וּבָשָׂר וְתַבְשִׁיל מְשֻׁלֵּם** בעליה **חֲצִי נֹזֶק** כדן קרן, **מֵאִי לָאוּ** – האם אין הברייתא עוסקת בַּבְּהֶמָּה, ויש להוכיח מכאן שאין דרך בהמה לאכול לחם, וחמור בכלל בהמה הוא, ואם כן מדוע חייבו רבי יהודה נזק שלם.

דוחה הגמרא, **לֹא** – אין הברייתא עוסקת בבהמה אלא בַּחֲתִיָּה, שאין דרכה באכילת לחם, אך בהמה דרכה בזה. מקשה הגמרא: כיצד ניתן לבאר שהברייתא עוסקת בַּחֲתִיָּה, הרי בברייתא מבואר שאם אכלה בשר משלם חצי נזק, ואילו חיה **בָּשָׂר אוֹרְחִיהּ הוּא** – דרכה באכילת בשר. ומתרת, **דְּמִטְוִי** – הברייתא עוסקת באופן שהיה הבשר צלוי, שאין דרך חיה לאכול בשר בזה. **וְאִיבְעִית אִימָא** – ואם תרצה לומר, ניתן לבאר שהברייתא אינה עוסקת בסתם חיה, אלא בַּמִּטְוִיָּא – צבי, שאין דרכו לא באכילת בשר ולא באכילת לחם. **וְאִיבְעִית אִימָא** – ואם תרצה לומר, **לְעוֹלָם בַּבְּהֶמָּה** – ניתן לבאר שהברייתא עוסקת בבהמה, **וּבַפְּתוּרָא** – באופן שהיה הלחם מונח על השולחן, שאין דרך הבהמה לאכול לחם מן השולחן, ומשונה הוא, ומשלם חצי נזק בקרן.